

Handläggare: Emelie Mynde

Finansdepartementet
Diarienummer Fi2023/02704

Delbetänkande: En tillgänglig och säker statlig e-legitimation (SOU 2023:61)

Riksförbundet för barn, unga och vuxna med intellektuell funktionsnedsättning, FUB är en intresseorganisation som arbetar för att barn, ungdomar och vuxna med intellektuell funktionsnedsättning ska kunna leva ett gott liv. Vi är cirka 25 000 medlemmar i lokalföreningar runt om i landet. Personer med intellektuell funktionsnedsättning och deras anhöriga är medlemmar i FUB liksom många andra som delar vår grundsyn.

Sammanfattning

FUB välkomnar förslaget om en tillgänglig och säker statlig e-legitimation men vill understryka vikten av att tillräckliga anpassningar görs så att legitimationen redan vid införandet kan användas av ställföreträdare som hjälper sin huvudman. Legitimationen bör, inom ramen för högsta tillitsnivån, vara fullt tillgänglig även för personer med intellektuell funktionsnedsättning. FUB redogör närmare för våra förslag nedan.

Anpassningar måste göras så att ställföreträdare kan bistå sina huvudmän med e-legitimationen

Utredningens förslag:

De krav som vi föreslår ska gälla för att få en statlig e-legitimation är nödvändiga av säkerhetsskäl och kommer i huvudsak att motsvara de som befintliga aktörer ställer. Våra förslag kommer därför inte medföra att fler personer på grund av en ändrad kravställning kan få en e-legitimation. För att fullt ut inkludera de individer som saknar e-legitimation behöver i stället ytterligare åtgärder vidtas, exempelvis genom att ställföreträdare ges möjlighet att bistå sina huvudmän eller att anpassade lösningar i användningsskedet införs. För att gruppen äldre ska inkluderas behövs, utöver bistånd från ställföreträdare, omfattande informationskampanjer för att utbilda i användarförmåga och säkerhetskunskap. Utan erforderliga åtgärder i dessa avseenden riskerar tillgång till en e-legitimation leda till att redan utsatta grupper drabbas av identitetsrelaterad brottslighet i större omfattning än vad som redan är fallet. Sammanfattningsvis kan vi konstatera att de förslag vi presenterar skapar förutsättningar för att minska det digitala utanförskapet men att ytterligare åtgärder kommer krävas för att med bibehållen säkerhetsnivå nå ännu fler.

FUB tycker:

FUB vill understryka att det är av största vikt att de anpassningar som avses för att ställföreträdare ska kunna bistå sin huvudman vid användandet av legitimationen vidtas innan regelverket träder i kraft. Om en statlig e-legitimation införs som inte är tillgänglig för

personer med intellektuell funktionsnedsättning att använda i praktiken så kommer de digitala klyftorna i samhället att öka.

Det framkommer att de förslag som delbetänkandet redovisar inte kommer att medföra att en större grupp på grund av en ändrad kravställning i praktiken kommer kunna använda e-legitimationen utan ytterligare anpassningar. Av vad som kan utläsas av delbetänkandet avser dessa anpassningar bland annat vad som framkommer i SOU 2021:36, *Gode män och förvaltare - en översyn*, kring nationellt ställföreträdareregister. I den s.k. ställföreträdareutredningen framkommer att ett nationellt ställföreträdareregister möjliggör för banker och andra aktörer att lätt kontrollera ställföreträdarens behörighet. Avseende detta vill FUB framhäva att det även framkommer av ställföreträdareutredningen att det är viktigt att en ny statlig e-legitimation anpassas efter rättshandlingsförmåga samt kognitiv förmåga.¹

FUB menar att det inte kan vara avhängigt implementeringen av en tidigare utredning huruvida en statlig e-legitimation kan anpassas till att vara tillgänglig för alla. Det ligger inom ramen för utformandet av den statliga e-legitimationen att undersöka hur lösningar inom dagens rättsläge kan möjliggöra för ställföreträdare att hjälpa sina huvudmän att använda e-legitimationen. Det måste finnas andra sätt att styrka en ställföreträdarens behörighet. Om e-legitimationen kan lagra biometriska data borde den t.ex. även kunna lagra registerutdrag från Överförmyndaren eller beslutet från tingsrätten om ställföreträdarens förordnande.

En e-legitimation som alla kan använda är ett statligt ansvar. Enligt art. 9.1 konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, funktionsrättskonventionen, har Sverige en skyldighet att göra det möjligt för personer med funktionsnedsättning att få tillgång till information, kommunikation och tjänster på samma villkor som andra i samhället. Sverige ska därför vidta åtgärder för att undanröja hinder och barriärer mot tillgänglighet vid bl.a. användandet av tjänster samt e-tjänster som innefattar identifiering. Enligt funktionsrättskonventionen måste därför Sverige vidta åtgärder för att alla ska kunna verka digitalt. Det bör också framhållas att enligt art. 4 funktionsrättskonventionen får inte konventionsstaterna vidta åtgärder som gör situationen sämre för personer med funktionsnedsättning. Något som skulle bli fallet gällande de digitala klyftorna i samhället om inte e-legitimationen görs tillgänglig för alla att använda i praktiken.

---

¹ SOU 2021:36, *Gode män och förvaltare - en översyn*, s. 456.

I sammanhanget bör även EU:s tillgänglighetsdirektiv² framhållas. Av detta följer att digitala tjänster ska tillhandahållas som i största möjliga mån möjliggör för förutsebar användning för personer med funktionsnedsättning. Direktivets krav ska uppfyllas av de produkter och tjänster som släpps på marknaden senast 1 juni 2025, dvs. ett halvår innan den statliga e-legitimationen föreslås att lanseras. Även eIDAS förordningen³ kräver i förordningens inledande syften (p. 28) att, i de fall det är genomförbart, betrodda tjänster som tillhandahålls och slutanvändarprodukter som används i samband med tillhandahållandet av dessa tjänster ska göras tillgängliga för personer med funktionsnedsättning.

FUB vill därför understryka att Sverige har en skyldighet inte bara enligt funktionsrättskonventionen utan även genom EU-rätten att tillhandahålla en möjlighet för alla personer med funktionsnedsättning, även de med ställföreträdare, att vara fullt delaktiga i det digitala samhället. Sveriges internationella åtaganden är enade och tydliga i sin kravställning: personer med funktionsnedsättning kan inte uteslutas i praktiken att få hjälp att använda en e-legitimation av sin ställföreträdare.

De rättsliga förutsättningarna för en ställföreträdarens behörighet behandlas inom ramen för Föräldrabalken (1949:381) kapitel 11. En ställföreträdare är, med huvudmannens samtycke, behörig att underteckna avtal för sin huvudmans räkning. Det bör rättsligt inte finnas några skillnader mellan att assistera någon att underteckna fysiskt eller elektroniskt såtillvida att förordnandet är styrkt. Om den gode mannen handlar utanför sin befogenhet, exempelvis utan samtycke från huvudmannen, är rättshandlingen inte giltig. Detta följer av föräldrabalken 11 kap 5 §. Att det finns rättsliga förutsättningar för en ställföreträdare att underteckna för sin huvudmans räkning bör därför anses framgå av allmänna regler gällande ställföreträdarskap. Det bör även tilläggas att då ställföreträdarna står under tillsyn av Överförmyndaren så kommer missbruk av e-legitimation av en ställföreträdare precis som missbruk av underskrifter av annan art att leda till åtgärder. Det kan enligt vad som framgår av utredningen även leda till att e-legitimationen återkallas. Sammantaget bör det därför inte uppställas några

---

² Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/882 av den 17 april 2019 om tillgänglighetskrav för produkter och tjänster.

³ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 910/2014 av den 23 juli 2014 om elektronisk identifiering och betrodda tjänster för elektroniska transaktioner på den inre marknaden och om upphävande av direktiv 1999/93/EG

rättsliga hinder för ställföreträdare att även elektroniskt assistera sin huvudman att underteckna handlingar vad gäller handlingens giltighet.

FUB anser att de anpassningar som behövs för att ställföreträdare ska kunna bistå sina huvudmän med e-legitimationen måste genomföras omgående. Den statliga e-legitimationen måste möjliggöra för alla i samhället, oavsett om man har en funktionsnedsättning eller inte, att få tillgång till det digitala samhället. Idag är det inte möjligt för de personer som på grund av intellektuell funktionsnedsättning nekas tillgång till bank-id att göra bankärenden, handla eller inhämta vårduppgifter via internet. Personer med funktionsnedsättning kan också ha större behov än andra att kunna kontakta myndigheter och vårdgivare på ett enkelt sätt. Detta är något som delbetänkandet även konstaterar. En statlig e-legitimation för alla skulle vara lösningen på detta, men inte utan att ställföreträdare kan hjälpa sina huvudmän med den.

Om utredningen kommer fram till att ställföreträdare inte kan bistå sina huvudmän vid användandet av den statliga e-legitimationen inom ramen för tillitsnivå hög så understryker FUB att man måste undersöka om det kan vara möjligt inom ramen för en lägre tillitsnivå. Det är ett statligt ansvar att tillhandahålla en e-legitimation som kan brukas av alla och därmed att sätta stopp för den digitala diskriminering som råder idag.

Supportfunktionen måste vara tillräckligt anpassad

Utredningens förslag:

Vi bedömer att supportbehovet kommer att kvarstå under hela tiden som en e-legitimation kan användas. Support behöver därför finnas tillgänglig på fysiska besöksplatser och på distans, samt innehålla funktioner som säkerställer användbarhet för personer med funktionsnedsättningar.

FUB föreslår

FUB välkomnar utredningens förslag om att en supportfunktion ska finnas både fysiskt och på distans samt att den ska innehålla information som säkerställer användbarheten för personer med intellektuell funktionsnedsättning. Utredningen konstaterar dock att många av de anpassningar som behövs ämnar sig bäst att göras löpande under användningen. FUB vill med anledning av detta framhålla vikten av att supportfunktionen finns på plats under lanseringen med tillräckliga anpassningar för personer med funktionsnedsättning samt fortlöpande vid användandet av legitimationen. Supportfunktionen bör vara lättillgänglig för personer med

kognitiva funktionsnedsättningar, dvs. lätt att hitta samt innehålla information på lättläst. Det behöver även finnas bildstöd samt möjlighet att få muntlig information. Om inte dessa anpassningar görs i samband med att den statliga e-legitimationen införs riskerar den att skapa större digitala klyftor än vad som redan är fallet idag. Ytterligare medel bör därför avsättas till Myndigheten för digital förvaltning, Digg, eller utfärdande myndighet för att supportfunktionen ska kunna utvecklas i god tid innan lanseringen av e-legitimationen.

Spärr av e-legitimationen måste kunna hävas

Utredningens förslag:

Det bör av säkerhetsskäl inte vara möjligt att häva en spärr av e-legitimationen även om förutsättningarna för spärren inte längre föreligger.

FUB tycker:

Personer med intellektuell funktionsnedsättning är en extra utsatt grupp vad gäller bedrägerier, som utredningen också påpekar. För det fall e-legitimationen har behövts spärras på grund av brott eller misstanke om brott bör spärren kunna hävas när bedrägerisituationen inte längre föreligger. Om spärren inte kan hävas riskerar personen som blivit utsatt för brott inte längre kunna använda sig av e-legitimation och därför stå utanför det digitala samhället. Om inte annat bör en ny kostnadsfri e-legitimation erbjudas till personen för det fall e-legitimationen har blivit spärrad på grund av brott.

Mobila team

FUB vill ge som ytterligare respons på utredningen att det med tanke på personer med omfattande funktionsnedsättning samt flerfunktionsnedsättning bör finnas möjlighet att ansöka om legitimationen samt att få den utfärdad via mobila team. För personer med funktionsnedsättning som medför svårigheter att inställa sig personligen vid den utfärdande myndigheten kan ett mobilt team som insamlar biometriska data samt nödvändiga uppgifter vara en förutsättning för att kunna ta del av legitimationen.

Sammanfattningsvis

FUB framhäver starkt att det måste finnas en e-legitimation som gör det möjligt för alla att delta i det digitala samhället. För många personer med intellektuell funktionsnedsättning är det en förutsättning att e-legitimationen tillåter att en ställföreträdare bistår huvudmannen vid

användandet. Sådana möjligheter är en förutsättning för att Sverige ska uppfylla de krav som ställs enligt funktionsrättskonventionen samt enligt EU:s tillgänglighetsdirektiv.

För Riksförbundet FUB

Christina Heilborn
Förbundssekreterare